

Formy przemocy

Materiał przygotowany w ramach edukacji prawnej, zmierzającej do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa przez:

Kancelarię Radcy Prawnego
dr Małgorzaty Maliszewskiej
ul. Szczęśliwicka 27a lok. 3

02-323 Warszawa

tel. (0-22) 822 30 30; (0-22) 258 62 27

prawnik@drmaliszewskakancelaria.com

Podstawy prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny:

- * 41a § 1 i § 5
- * Art. 156
- * Art. 157
- * Art. 217
- * Art. 207
- * Art. 160

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta”

Materiały źródłowe

- * www.niebieskalinia.info
- * www.pcpr.police.pl

Przemoc i jej formy

The background of the slide features a solid blue upper section representing a sky. Below the sky, there are stylized, rolling hills in various shades of green, creating a landscape effect. The overall design is clean and modern.

Co to jest przemoc i kiedy ona występuje?

- * Przemoc to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody.
- * Aby można było mówić o przemocy dane zachowanie musi charakteryzować się: intencjonalnością, asymetrią sił, naruszeniem praw i/lub dóbr osobistych, szkodą i/lub cierpieniem.

Cechy zachowanie przemocowego

- * **Intencjonalność** - sprawcy przemocy zachowują się wobec swoich ofiar w sposób nieprzypadkowy i zamierzony dążąc przy tym do podporządkowania ich sobie.
- * **Asymetria sił** – oznacza sytuację, w której jedna z osób jest silniejsza, druga słabsza. Może przejawiać się to zarówno w sferze fizycznej jak i psychicznej.
- * **Naruszenie praw i dóbr osobistych** – sprawca przemocy odbiera swoim ofiarom przysługujące im prawa i dobra, może przybierać to formę naruszenia nietykalności fizycznej lub też obrażania, wyśmiewania.
- * **Szkody i cierpienie ofiar** – zachowanie sprawcy wywołuje szkody fizyczne (w wyniku agresji fizycznej, pobicia) lub psychiczne (w wyniku poniżania, wyśmiewania etc.)

Niepełnosprawny jako ofiara przemocy

- * Często ofiarami przemocy, zwłaszcza tej domowej, są osoby niepełnosprawne, starsze oraz dzieci. Dzieje się tak z racji tego, iż osoby z wiadomych względów wykazują się mniejszą siłą fizyczną względem pozostałych osób (asymetria sił).

Formy przemocy

- * Należy mieć na uwadze, że przemoc nie przejawia się tylko w aspekcie fizycznym. Równie często spotkać się można z przemocą psychiczną.
- * Wyróżnić możemy następujące formy przemocy:
  - a) Przemoc fizyczna
  - b) Przemoc psychiczna
  - c) Przemoc seksualna
  - d) Zaniedbanie
  - e) Przemoc ekonomiczna

Przemoc fizyczna

- * Może przejawiać się w różnoraki sposób jednakże jej cechą charakterystyczną jest to, iż jest ona widoczna, pozostawiająca ślady w postaci zadrapań, sińców, złamań itp. Najczęściej stosowane zachowania obejmują bicie dłońmi lub przedmiotami, szarpanie, kopanie, duszenie, ciągnięcie za włosy, a także formy bardziej drastyczne, np. przypalanie, polewanie wrzątkiem.

Przemoc fizyczna – odpowiedzialność karna

* Art. 156. Kodeksu karnego

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia,
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zeszpecenia lub zniekształcenia ciała,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Przemoc fizyczna – odpowiedzialność karna

* Art. 157 Kodeksu karnego

§ 1. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia, inny niż określony w art. 156 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto powoduje naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Ściganie przestępstwa określonego w § 2 lub 3, jeżeli naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia nie trwał dłużej niż 7 dni, odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że pokrzywdzonym jest osoba najbliższa zamieszkująca wspólnie ze sprawcą.

§ 5. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba najbliższa, ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na jej wniosek.

Przemoc fizyczna – odpowiedzialność karna

* Art. 217. Kodeksu karnego

§ 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli naruszenie nietykalności wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział naruszeniem nietykalności, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Przemoc fizyczna – tryb ścigania

- * Należy mieć na uwadze tryb ścigania wymienionego przestępstwa. Tryb ścigania przestępstw z art. 156 k.k. **został bardzo zróżnicowany** w zależności od: wagi czynu, umyślności lub nieumyślności zachowania sprawcy, od więzi łączącej sprawcę z ofiarą, a niekiedy także od wspólnego zamieszkiwania. I tak, ściganie sprawcy umyślnego oraz nieumyślnego średniego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia odbywa się z urzędu. Ściganie sprawcy lekkiego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia popełnionego umyślnie, a także nieumyślnie odbywa się z oskarżenia prywatnego. Jeżeli jednak ofiarą tego typu czynów jest osoba najbliższa dla sprawcy, ściganie odbywa się z urzędu. Z kolei ściganie sprawcy przestępstwa nieumyślnego średniego lub lekkiego uszkodzenia ciała, lub rozstroju zdrowia odbywa się na wniosek pokrzywdzonego, gdy jest nim osoba najbliższa dla sprawcy niezamieszkująca z nim wspólnie, które po złożeniu wniosku o ściganie toczy się dalej z urzędu

Przemoc fizyczna i psychiczna – odpowiedzialność karna

* Art. 207.

§ 1. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą nieporadną ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 lub 1a połączony jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1-2 jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

Przemoc psychiczna

- * Przejawia się w postaci gróźb, wyzwisk, ośmieszania, upokarzania (często w obecności innych osób), szantażowania, izolowania od bliskich itp. Jej rozpoznanie i udowodnienie następuje z trudnością z uwagi na brak widocznych śladów przemocy.

Przemoc seksualna

- * Przejawiać się może ona jako zmuszanie do określonych zachowań i kontaktów seksualnych, gwałty, zmuszanie do oglądania bądź wykonywania filmów i zdjęć pornograficznych etc. W tym pojęciu mieści się zarówno przemoc fizyczna jak i psychiczna ponieważ przemoc seksualna może przybierać obie z tych form.

Przemoc seksualna

- * Do 2014 roku w Polsce przestępstwa na tle seksualnym ścigane były na wniosek pokrzywdzonego.
- * W chwili obecnej przestępstwa takie ścigane są z urzędu.

Przemoc seksualna

- * Przemoc seksualna niejednokrotnie kojarzy się ze zgwałceniem. Polskie prawo karne rozróżnia jednak wiele czynów stanowiących przestępstwa na tle seksualnym, a które mogą być powiązane z przemocą wobec pokrzywdzonego.

- * Wśród przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wyróżniamy:
  - a) Zgwałcenie (art. 197 kk)
  - b) Seksualne wykorzystanie niepoczytalności lub bezradności (art. 198 kk)
  - c) Seksualne wykorzystanie zależności (art. 199 kk)
  - d) Seksualne wykorzystanie małoletniego (art. 200 kk)
  - e) Uwodzenie małoletniego poniżej lat 15 z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej (art. 200a kk)
  - f) Propagowanie pedofilii (art. 200b kk)
  - g) Kazirodztwo (art. 201 kk)
  - h) Pornografia (art. 202 kk)
  - i) Zmuszanie do prostytucji (art. 203 kk)
  - j) Czerpanie zysku z cudzego nierządu (art. 204 kk)

Przemoc seksualna

- * Z punktu widzenia osoby niepełnosprawnej szczególne znaczenie mają czyny stypizowane w art. 198 i 199 kk.

Przemoc seksualna - orzecznictwo

- * W zakresie art. 198 kk wskazać należy na postanowienie Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2015 r., V KK 36/15: W odniesieniu do osoby niemającej zdolności do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem, przepis art. 198 k.k. penalizuje jedynie takie sytuacje, w których ułomności decyzyjne wynikają z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej. Czyny wobec osób znajdujących się w takim stanie wypełniają znamiona przestępstwa, jeżeli stan ten można określić jako bezradność. Owa bezradność może wynikać z pozostawania pod wpływem hipnozy, narkozy, odurzenia alkoholem lub narkotykami, czy też nieprzytomności. Znamię bezradności pełni funkcję dopełniającą wobec "wynikającego z upośledzenia umysłowego lub choroby psychicznej braku zdolności do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania postępowaniem".

Przemoc seksualna - orzecznictwo

- * W zakresie art. 199 kk wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z 6 maja 2014 r., V KK 358/13, w następujący sposób: Dla wypełnienia znamion czynu zabronionego z art. 199 § 1 k.k. niezbędne jest nadużycie przez sprawcę stosunku zależności. Musi on świadomie wykorzystać relację łączącą go z pokrzywdzonym jako czynnik oddziaływania na jego psychikę, tak aby wyraził on zgodę na obcowanie płciowe lub inną czynność seksualną. Stosunek zależności to taki stosunek prawny lub faktyczny, który daje jednej osobie możliwość wywierania określonego wpływu bezpośredniego lub pośredniego na losy i położenie prawne, społeczne i ekonomiczne innej osoby. Istotą stosunku zależności jest to, że osoba zależna pozostaje w takiej relacji ze sprawcą że konflikt z nim grozi jej interesom materialnym lub niematerialnym. Osoba zależna musi zatem unikać wchodzenia w konflikt z osobą od której jest zależna. Osoba zależna ma świadomość konieczności podporządkowania się żądaniom czy życzeniom osoby, od której zależy.

Zaniedbanie

- * Polega ona na niezaspokajaniu podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych, narażanie ich na głód, niedożywienie, brak opieki, obojętność, pozostawianie w niewłaściwych warunkach lokalowych i bytowych, chłód emocjonalny itp. Może ona dotyczyć dzieci, osób starych, chorych, niepełnosprawnych.

Zaniedbanie – odpowiedzialność karna

* Art. 160. Kodeksu karnego

§ 1. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli na sprawcy ciąży obowiązek opieki nad osobą narażoną na niebezpieczeństwo, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1-3 sprawca, który dobrowolnie uchylił grożące niebezpieczeństwo.

§ 5. Ściganie przestępstwa określonego w § 3 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Przemoc ekonomiczna

- * W ostatnich latach wyodrębniona została nowa kategoria przemocy – przemoc ekonomiczna. Polegać może ona na odmawianiu lub ograniczaniu dostępu do wspólnych finansów, odbieranie zarobionych pieniędzy, ograniczaniu i uniemożliwianiu podjęcia pracy lub jej wykonywania, okradaniu, niszczeniu wartościowych przedmiotów etc. Często stosowana jest przez osoby mające wyższe źródło dochodu, która w sposób nadmierny wydziela drugiej osobie środki, którymi ta może dysponować i rozlicza z każdego, nawet najmniejszego zakupu.

Nakaz opuszczenia lokalu

- * Sąd może orzec zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również **nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej.** Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób - również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego. (**Art. 41a § 1 Kodeksu karnego**)
- * Orzekając nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, sąd określa termin jego wykonania. (**Art. 41a § 5 Kodeksu karnego**)

Zgłaszanie przemocy – gdzie szukać pomocy?

Istnieje wiele instytucji, gdzie można zgłosić fakt bycia ofiarą przemocy. Są to przede wszystkim:

- * Policja
- * Prokuratura
- * Pomoc Społeczna
- * Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- * Zespół interdyscyplinarny
- * Służba zdrowia
- * Organizacje pozarządowe, adresy instytucji udzielających pomocy
- * Poradnie Pogotowia Niebieska Linia
- * Telefony informacyjno-interwencyjne oraz zaufania
- * Ośrodek Pomocy dla Osób Pokrzywdzonych Przystępstwem

Dziękuję za uwagę!

Kancelaria Radcy Prawnego
dr Małgorzaty Maliszewskiej
ul. Szczęśliwicka 27a lok. 3, 02-323 Warszawa
tel. (0-22) 822 30 30; (0-22) 258 62 27
prawnik@drmaliszewskakancelaria.com